

Prof. dr hab. Janusz Zuziak 22.01.2020
Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy
im. Jana Długosza w Częstochowie

Warszawa, 12 stycznia 2020 r.

styczeń 12.01.2020

Janusz
R

RECENZJA

**dorobku naukowego doktora habilitowanego Juliusza S. Tyma w związku
z postępowaniem o nadanie tytułu profesora nauk humanistycznych**

1. Formalne i prawne podstawy oceny

Formalną podstawę przygotowania recenzji dorobku naukowego dr. hab. Juliusza S. Tyma stanowią:

- decyzja Centralnej Komisji d.s. Stopni i Tytułów z dnia 5 listopada 2019 r. powołująca mnie na recenzenta;
- pismo Dyrektora Instytutu Historii Polskiej Akademii Nauk prof. dr. hab. Wojciecha Kriegseisena z dnia 18 listopada 2019 r. informujące mnie o powołaniu na recenzenta w przedmiotowym postępowaniu, wszczętym w dniu 25 kwietnia 2019 r. w dziedzinie nauk humanistycznych.

Prawną wykładnię sporządzenia oceny stanowią następujące regulacje:

- Ustawa o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 14 marca 2003 roku (Dz.U. z 2016 r., poz. 882 i 1311);
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz. U. 2018, poz. 261).

Recenzję sporządzono na podstawie dokumentacji przekazanej przez jednostkę prowadzącą przedmiotowe postępowanie, tj. Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk.

2. Charakterystyka sylwetki Kandydata do tytułu profesora

Dr hab. Juliusz S. Tym urodził się 31 marca 1969 roku w Poznaniu, tutaj też - w 1989 roku - w I Liceum Ogólnokształcącym im. Karola Marcinkowskiego uzyskał maturę i rozpoczął studia na kierunku *Historia* na Wydziale Historycznym Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, które ukończył 30 grudnia 1994 roku obroną pracy magisterskiej nt. *Front*

ufortyfikowany Łuku Odry-Warty 1934-1945, którą przygotował pod kierunkiem naukowym prof. dr. hab. Karola Olejnika.

Po ukończeniu studiów kształcił się w Szkole Podchorążych Rezerwy w Wyższej Szkole Oficerskiej Wojsk Pancernych im. Stefana Czarnieckiego w Poznaniu. W tym też okresie podjął decyzję o rozpoczęciu zawodowej służby wojskowej, którą pełnił w pododdziałach zmechanizowanych i rozpoznawczych 15. Wielkopolskiej Brygady Kawalerii Pancernej im. gen. broni. Władysława Andersa w Wędrzynie. W latach 2000-2001 zaangażowany był w proces organizacji szwadronu kawalerii Wojska Polskiego, jedyne w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej konnego pododdziału reprezentacyjnego.

Po kilku latach służby liniowej przeszedł do pracy w Departamencie Wychowania i Promocji Obronności Ministerstwa Obrony Narodowej w Warszawie. W tym okresie rozpoczął studia doktoranckie na Wydziale Wojsk Lądowych Akademii Obrony Narodowej, w trakcie których przygotował rozprawę doktorską nt. *Operacyjno-taktyczne użycie kawalerii samodzielnej Wojska Polskiego w latach 1921 – 1939*. Praca ta i jej obrona stała się podstawą nadania J. S. Tymowi stopnia doktora nauk wojskowych w specjalności sztuka wojenna.

W marcu 2007 roku rozpoczął służbę w Akademii Obrony Narodowej, początkowo na stanowisku adiunkta w Katedrze Historii Sztuki Wojennej Instytutu Nauk Humanistycznych, a po restrukturyzacji Akademii w 2008 roku w Zakładzie Analiz Współczesnych Konfliktów i Historii Wojen. W tym czasie przygotowywał rozprawę habilitacyjną, która wraz z całością dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego stała się podstawą nadania mu - 29 maja 2013 roku - przez Radę Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie historia. W kolejnych latach kontynuował służbę wojskową w Akademii Obrony Narodowej na stanowiskach: kierownika zakładu, kierownika Katedry Historii Wojskowości, wreszcie prodziekana w Wydziale Bezpieczeństwa Narodowego. Po likwidacji tej wielce zasłużonej Uczelni Kandydat rozpoczął służbę w nowopowstałej, utworzonej w miejsce AON, Akademii Sztuki Wojennej, na stanowisku profesora nadzwyczajnego. W latach 2016-2018 zaangażowany był w organizację Instytutu Strategii Wojskowej, którym przez pewien czas kierował, następnie – w marcu 2019 roku wyznaczony został na stanowisko dyrektora Instytutu Historii Wojskowej i Służb Specjalnych, z którego to po kilku miesiącach został odwołany i skierowany do pracy naukowo-dydaktycznej w Zakładzie Historii Sztuki Wojennej i Polemologii, Instytutu Strategii Wojskowej, Wydziału

Wojskowego Akademii Sztuki Wojennej. Wedle mojej wiedzy na tym stanowisku pełni służbę obecnie.

3. Ocena osiągnięć naukowych Kandydata do tytułu

Analiza dotychczasowego dorobku naukowego, w szczególności w zakresie publikacji i prezentowanych referatów na konferencjach naukowych pozwala zauważyć, że główne obszary zainteresowań naukowych dr. hab. Juliusza S. Tyma koncentrują się na historii sztuki wojennej, dziejach polskiej broni pancernej, polskiej kawalerii i historii sztuki wojennej. Od dziesięciu lat uczestniczy w pracy zespołu przygotowującego edycje dokumentów operacyjnych z lat wojny Polski z bolszewicką Rosją, kierowanego początkowo przez dr. Marka Tarczyńskiego, następnie przez prof. dr. hab. Grzegorza Nowika. Ponadto Kandydat od kilku lat zajmuje się biografistyką wojskową i problematyką związaną z wojną Jom Kippur, wojną Izraela z koalicją Egiptu i Syrii w 1973 roku, znaną w historiografii również jako *wojna październikowa* lub *wojna ramadanowa*.

Kandydat do tytułu w *Ankiecie osiągnięć naukowych* wykazał 6 autorskich publikacji w czasopismach krajowych i międzynarodowych, 5 autorskich monografii i 25 współautorskich publikacji naukowych i w opracowaniach zbiorowych. Zwrócić muszę w tym miejscu uwagę na pewne nieścisłości, które występują w tym wykazie. Po jego przeanalizowaniu bowiem naliczyłem 10 autorskich publikacji w czasopismach, 5 monografii, 16 rozdziałów w pracach zbiorowych, udział w opracowaniu 2 zbiorów dokumentów. Nie wiem z jakiego powodu dr hab. J. S. Tym w wykazie współautorskich publikacji naukowych i opracowań zbiorowych z jego udziałem zamieścił 4 artykuły naukowe własnego autorstwa, które to winny się znaleźć w wykazie autorskich publikacji naukowych w czasopismach krajowych i międzynarodowych. Mam tu na myśli pozycje numer:

- 13, artykuł w białoruskim czasopiśmie naukowym „Arche” 2015, nr 5;
- 19, artykuł w czasopiśmie „Studia z dziejów wojskowości” 2017, z. 30;
- 20, artykuł w „Zeszytach Naukowych Muzeum Wojska w Białymstoku” 2017, z.30;
- 21, artykuł w „Przeglądzie Historyczno-Wojskowym” 2018, nr 1-2.

Ponieważ Kandydat nie wskazuje w tych przypadkach żadnych współautorów tekstów zakładam, że jest on jedynym ich autorem, zatem powinny one zostać umieszczone wśród autorskich publikacji naukowych w czasopismach krajowych i międzynarodowych.

Jednocześnie dodać muszę, że spośród przedstawionych autorskich publikacji naukowych w czasopismach krajowych i międzynarodowych 2 są recenzjami publikacji

(*O polskiej sztuce wojennej w sposób mało profesjonalny*, recenzja publikacji Pawła Korzeniowskiego *Polska sztuka wojenna na przykładzie regulaminów broni i wojsk w latach 1921-1939*, Oświęcim 2013, oraz *Mazowiecka brygada Kawalerii we wrześniu 1939 roku*, recenzja publikacji Michała Pacuta, *Mazowiecka Brygada Kawalerii w wojnie 1939 roku*, Pruszków 2013), jedna zaś to publikacja dokumentu źródłowego (*Sprawozdanie mjr. Franciszka Szystowskiego ze stażu w brytyjskiej Dywizji Pancernej Gwardii w 1942 roku*) na łamach „Przeglądu Historyczno-Wojskowego”, przy czym dokument ten opracowany został przez dr. hab. J. S. Tyma oraz opatrzony kilkustronicowym wstępem jego autorstwa. Materiał ten niewątpliwie stanowi interesujące źródło ukazujące stan brytyjskiej Dywizji Pancernej Gwardii w okresie reorganizacji i praktykę szkoleniową wynikającą z ówczesnie przyjętych założeń taktycznego użycia dywizji pancernej. Dr hab. J. S. Tym we wstępie omówił m.in. koncepcję działania brytyjskich wojsk pancernych, zaprezentował też sylwetkę Franciszka Zygmunta Szystowskiego, oficera służby stałej kawalerii i broni pancernej.

Kolejny z artykułów przedstawionych przez Kandydata, *Konflikty lokalne podczas zimnej wojny jako wyraz konfrontacji zbrojnej mocarstw bez wypowiedzenia wojny* z formalnego punktu widzenia uznać można wprawdzie za tekst o charakterze naukowym, jednakże prawdę powiedziawszy trudno mi jest doszukać się w nim jakichkolwiek treści nowatorskich, jakieś myśli czy poglądy wcześniej nieznanego. Oparty został na niezwykle ubogiej bibliografii (zaledwie 7 pozycji!), w zasadzie można go raczej uznać za tekst popularny.

Za wartościowy uznaję artykuł autorstwa J. S. Tyma poświęcony roli Wielkopolskich batalionów Obrony Narodowej w systemie osłony strategicznej, rozwiniętym przez związki taktyczne Armii „Poznań” latem 1939 roku na terenie Wielkopolski. Poza podstawową literaturą tematu Autor wykorzystał interesujące materiały, w szczególności relacje, ze zbiorów archiwalnych przechowywanych w Instytucie Polskim i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie oraz w Centralnym Archiwum Wojskowym, stanowiącym część Wojskowego Biura Historycznego im. gen. broni Kazimierza Sosnkowskiego.

Artykuł zatytułowany *Polska sztuka wojenna na łamach „Bellony” w latach 1918-1939*, to jedynie skromne objętościowo ogólne omówienie artykułów - zapewne zdaniem Kandydata najważniejszych - publikowanych na łamach tego ważnego czasopisma wojskowego, charakterystycznych dla ówczesnej polskiej myśli wojskowej. Autor na podstawie przeprowadzonej analizy tych artykułów pokusił się o wskazanie trzech okresów rozwoju polskiej sztuki wojennej. Pierwszy obejmuje lata 1918-1921, czyli – zdaniem Autora

- ...okres jej kształtowania się i ścierania różnorodnych poglądów (s. 169). Drugi okres to lata dwudzieste, kiedy to ...prężny wpływ na polską sztukę wojenną, w tym taktyczne założenia użycia wojsk, wywierała francuska sztuka wojenna (s. 169). Wreszcie okres trzeci, według J. S. Tyma, to lata trzydzieste ...to okres polski, ze zmianami założeń taktycznego użycia wojsk. Autor zwraca również uwagę, na fakt, iż na łamach „Bellony”, mającej wśród ówczesnych czasopism miejsce dominujące, ukazywało się stosunkowo mało artykułów zawierających głębsze refleksje nad kierunkami rozwoju i zmian w sztuce wojennej czy modernizacją armii. Autor podkreśla zarazem, że więcej tekstów poświęconych tej problematyce można znaleźć na łamach innych fachowych periodyków wojskowych.

Za wartościowy uznaję artykuł zamieszczony na łamach „Studiów z dziejów wojskowości”, (t.VI, 2017) zatytułowany *Dowódcy pułków pancernych i kawalerii pancernej 2. Korpusu. Zarys portretu zbiorowego*. Od razu jednak zwrócić należy uwagę na wadę w tytule. Uważam, że powinien on zawierać pełną nazwę 2. Korpusu, czyli tytuł winien brzmieć *Dowódcy pułków pancernych i kawalerii pancernej 2. Korpusu Polskiego. Zarys portretu zbiorowego*. W przeciwnym razie z tytułu nie wynika o jaki to Korpus Autorowi chodzi. Autor dokonuje pewnej charakterystyki obsady kadrowej stanowisk wspomnianych pułków, uzupełniając ją szeregiem not biograficznych dowódców pułków pancernych i kawalerii pancernej. Publikacja ta stanowi - według mnie - cenny wkład zarówno do dziejów 2. Korpusu Polskiego, jak i polskiej biografistyki wojskowej.

Podobny charakter do wspomnianego powyżej tekstu ma artykuł *Dowódcy w 1. Dywizji Pancernej. Portret zbiorowy*, zamieszczony na łamach tomu 3 pracy *Z dziejów walk o niepodległość* (Warszawa 2015). To efekt kilkuletnich studiów nad dziejami polskiej 1. Dywizji Pancernej. Autor w swych pracach nad historią polskich wojsk pancernych zdecydowanie więcej miejsca poświęca na zagadnienia związane z ich strukturami organizacyjnymi, szkoleniem, wyposażeniem i uzbrojeniem, aniżeli biografiami. W omawianym tekście kandydat analizuje i ocenia zdolności, poziom przygotowania i realizację zadań przez oficerów zajmujących wyższe stanowiska dowódcze w 1. Dywizji Pancernej. Artykuł bazuje na wartościowych pozycjach literatury tematu, ale przede wszystkim ma dobrą podstawę źródłową w postaci dokumentów archiwalnych, głównie ze zbiorów Instytutu Polskiego i Muzeum im. gen. Sikorskiego. Tekst ten uważam za jeden z wartościowszych w dorobku dr. hab. J. S. Tyma.

Problemów z właściwym i logicznym formułowaniem przez dr. hab. J. S. Tyma tytułów artykułów dowodzą jego publikacje w „Zeszytach Naukowych Muzeum Wojska

w Białymstoku” nr 30 i 31. W wykazie współautorskich publikacji naukowych i opracowań zbiorowych pod pozycją 20 Kandydat wymienia artykuł zatytułowany: *Walki 18. pułku ułanów Pomorskich w rejonie Chojnic 1 września 1939 roku*, cz. 1, „Zeszyty Naukowe Muzeum Wojska w Białymstoku” 2017, z. 30, cz. 2 *ibidem* 2018, z. 31. Problem w tym, że podany tytuł artykułu występuje tylko w zeszycie nr 30 i w dodatku nie ma tam wzmianki, że jest to tylko część pierwsza artykułu! W zeszycie numer 31 natomiast mamy następujący tytuł artykułu: *Bój 18. pułku ułanów Pomorskich w rejonie Chojnic 1 września 1939 roku jako przykład działań opóźniających ze zwrotem zaczepnym w skali taktycznej. Część 2*. Sam tytuł wprawdzie nie rzutuje na wartość tekstu, ale pokazuje niekonsekwencję, brak właściwej uwagi Autora. Odnosząc się do warstwy merytorycznej tych tekstów uważam je za wartościowe, wnoszące pewne elementy nowatorskie, rzucające nowe światło na przebieg działań wojennych analizowanych przez Autora. Na uznanie zasługuje wykorzystanie obszernej literatury tematu, ale przede wszystkim licznych, wartościowych materiałów źródłowych w postaci dokumentów pochodzących ze zbiorów Centralnego Archiwum Wojskowego, Instytutu Polskiego i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie, Instytutu Józefa Piłsudskiego w Ameryce, regulaminów i instrukcji walki, wreszcie dokumentów z archiwów niemieckich.

W stulecie odzyskania przez Polskę niepodległości dr. hab. J. S. Tym, na łamach „Przeglądu Historyczno-Wojskowego” (nr 1-2, 2018), opublikował artykuł zatytułowany *Drogi do powstania wielkopolskiego. Spojrzenie z perspektywy stulecia*. Tytuł artykułu wskazywałby, że dotyczy on różnorodnych, często skomplikowanych, dróg do powstania, pokazujący z jakich środowisk społecznych czy politycznych wywodzili się powstańcy wielkopolscy. I w gruncie rzeczy tekst tej problematyce jest poświęcony. Mój zdecydowany niedosyt budzi natomiast zasadnicze pytanie badawcze przyjęte przez Autora. Jak przyznaje w streszczeniu i we wstępie *...autor podjął próbę znalezienia z perspektywy stulecia odpowiedzi na pytanie o źródła radykalizmu rdzennych Wielkopolan...* Zatem nie chodzi tu o źródła, w sensie grup czy klas społecznych, ugrupowań politycznych, z których wywodzili się powstańcy, a o źródła radykalizmu ich postaw. O ile sam tytuł może budzić pewne wątpliwości to tekst uważam za interesujący, chociaż w stosunku do dotychczasowych ustaleń badaczy i stanu wiedzy nie znajduję w nim znaczących nowatorskich myśli, raczej odzwierciedlenie wyników badań, jakie wcześniej przeprowadzali i publikowali, m.in. Janusz Karwat, Bogusław Polak, Antoni Czubiński, Marek Rezler czy Aleksander Smoliński.

Dr hab. J. S. Tym zaangażowany był w prace zespołu opracowującego i przygotowującego do druku dokumenty operacyjne do bitwy wołyńsko-podolskiej 5 września – 21 października 1920 roku oraz bitwy o Ukrainę 1 stycznia 24 lipca 1920 roku. W tym drugim przypadku jest współautorem wstępu, zakończenia i uczestniczył, wraz z prof. dr. hab. Grzegorzem Nowikiem w opracowaniu naukowym tomu. Prace te mają duże znaczenie, bowiem poprzez upowszechnienie, często dotychczas nieznanych dokumentów, stanowią dobrą bazę źródłową, umożliwiającą badaczom realizację pogłębionych studiów nad wojną 1920 roku.

Spośród pozostałych publikacji w pracach zbiorowych zwróciłbym uwagę przede wszystkim na artykuł *Naczelnny Wódz w kampaniach wojennych 1919 – 1920 oraz 1939 – 1945*, w którym Kandydat dokonał swego rodzaju analizy porównawczej pozycji i funkcji Naczelnego Wodza w Wojsku Polskim. Analizie poddał w szczególności działalność na tym stanowisku marszałka Józefa Piłsudskiego w latach 1919-1921 oraz marszałka Edwarda Rydza-Śmigłego w 1939 roku. Następcy tego drugiego nie mieli możliwości wypełniania całości zadań związanych z zajmowanym przez nich stanowiskiem Naczelnego Wodza. W opracowaniu tego tekstu Kandydat wykorzystał wartościową literaturę tematu, uzupełniając ją dokumentami archiwalnymi. Tekst ten, choć skromny objętościowo, to niewątpliwie ciekawe studium i rozważania nad funkcjonowaniem Naczelnego Wodza w strukturze Sił Zbrojnych RP, nie wnosi wprawdzie nowych treści do stanu badań, ale przedstawia interesujące spostrzeżenia i oceny Autora.

Jak już wcześniej wspomniałem, sztuka wojenna stanowi jeden z podstawowych, jeśli nawet nie podstawowy obszar zainteresowań badawczych Kandydata. Tej problematyce poświęcił chyba większość publikacji naukowych i popularno-naukowych. Nie wszystkie one mają charakter nowatorski, ale część z nich stanowi wartościowy materiał. Do takich mogę zaliczyć rozdziały w pracach zbiorowych poświęconych dziejom Polskich Sił Zbrojnych na zachodzie w latach drugiej wojny światowej, koncentrujące się na doświadczeniach wojennych polskich jednostek wojskowych. Pierwszy z nich, zatytułowany *Doświadczenia i wnioski z działań Pułku Ułanów Karpackich*, zamieszczony w pracy zbiorowej pod moją redakcją naukową, *Samodzielna Brygada Strzelców Karpackich w obronie Tobruku* (Warszawa 2016). Autor ukazał tu w sposób syntetyczny organizację oraz proces szkolenia tego pułku, większość swej uwagi skupiając na udziale tej jednostki w obronie Tobruku w składzie Samodzielnej Brygady Strzelców Karpackich oraz wyniesionych z niej

doświadczeń procentujących w kolejnych działaniach wojennych, w szczególności na froncie włoskim w latach 1944-1945.

Kolejny ze wspomnianych tekstów poświęconych problematyce doświadczeń w zakresie sztuki wojennej to *Doświadczenia i wnioski z działań taktycznych grup bojowych na podstawie przykładów z walk 2. Brygady Pancernej w kampanii włoskiej lat 1944 – 1945*, opublikowany w pracy *Studia z dziejów Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie (1939-1947)*. Opracowanie stanowi efekt jego kilku kwerend w archiwach brytyjskich w Londynie i w Instytucie Polskim i Muzeum im. gen. Sikorskiego. Uznanie budzi właśnie szeroka podstawa źródłowa recenzowanej pracy. W sferze poznawczej, jeśli chodzi o dzieje 2. Korpusu Polskiego, praca ta nie wnosi w zasadzie niczego nowego, stanowi jednak interesujący materiał w zakresie sztuki wojennej jednostek pancernych Polskich Sił Zbrojnych walczących na frontach południowej i zachodniej Europy.

Doświadczeniom wojennym poświęcony jest również rozdział *Kawaleria na froncie wschodnim Wielkiej Wojny. Możliwości użycia kawalerii w terenie lesisto-jeziornym na przykładzie walk w obszarze Wielkich Jezior Mazurskich w 1914 roku w rozważaniach polskich pisarzy wojskowych II Rzeczypospolitej*, zamieszczony w pracy zbiorowej *Wielka Wojna na Mazurach 1914-1915. Studia z dziejów frontu wschodniego I wojny światowej* (red. R. Kempa, Giżycko 2014). Na marginesie mogę dodać, że tytuł rozdziału autorstwa dr. hab. J. S. Tyma to jeden z najdłuższych, jakie kiedykolwiek spotkałem. Tekst nie ma oparcia w źródłach archiwalnych, a powstał jedynie na bazie kilku podstawowych pozycji z literatury tematu. Trudno go zatem uznać za odkrywczy.

Nowym obszarem zainteresowania naukowo-badawczego dr. hab. J. S. Tyma są konflikty zbrojne po drugiej wojnie światowej. W ostatnich kilku latach prowadził badania nad konfliktem izraelsko-arabskim z 1973 roku, w historiografii najczęściej nazywanym *Wojną Jom Kipur*. W latach 2016-2018 uczestniczył w kilku podróżach wojskowo-historycznych, prowadząc studia terenowe obszaru Wzgórz Golan oraz kwerendy w placówkach archiwalnych i muzealnych na terenie Izraela. Efektem dotychczasowych studiów nad wojną Jom Kipur i podróży terenowych jest rozdział zatytułowany *Charakterystyka wojskowo-geograficzna obszaru wzgórz Golan jako teatru działań wojennych Izraela w wojnie Jom Kipur*. Autor tekst ten opracował przede wszystkim na podstawie literatury, głównie angielskojęzycznej, oraz źródeł internetowych. Warto podkreślić, że w bibliografii znajdziemy również dwa wywiady eksperckie z generałami armii izraelskiej. Artykuł, jak podkreśla Autor, stanowi ...wstęp do planowanego w najbliższej

przyszłości szerszego studium historyczno-wojskowego na temat tego konfliktu zbrojnego. Niestety można mieć obawy o rozwój badań Kandydata nad wojną Jom Kipur, bowiem – jak sam wskazuje – poważną przeszkodą jest bariera językowa i brak dostępu do najważniejszych dokumentów źródłowych, przechowywanych w archiwach izraelskich. Problematyka charakterystyki wojskowo-geograficznej obszaru Wzgórz Golan nie jest tematem obcym w literaturze polskiej, ale niewątpliwie opracowanie dr. hab. J. S. Tyma uznać można za przydatne w studiach nad współczesną sztuką wojenną.

W wykazie autorskich monografii kandydat wykazał 5 pozycji. Pierwsza z nich, zatytułowana *Szkolić... Doskonalić... Być w gotowości do.... Polskie jednostki pancerne w Wielkiej Brytanii w latach 1943-1946*, opublikowana nakładem Wydawnictwa Tetragon w 2013 roku, to zbiór czterech szkiców poświęconych losom 16. Brygady Pancernej, dziejom Centrum Wyszkożenia Pancernego i Technicznego oraz kwestii uzupełnień dla 1. Dywizji Pancerniej w latach 1944 – 1945. Zagadnienia w nich zaprezentowane podejmowane były przez Autora już w jego wcześniejszych publikacjach dotyczących organizacji, szkolenia, uzbrojenia, wyposażenia, działań bojowych, wreszcie doświadczeń wojennych jednostek pancernych funkcjonujących w Polskich Siłach Zbrojnych na Zachodzie. Pewne treści zawarte w pracy *Szkolić...Doskonalić...Być w gotowości do...Polskie jednostki pancerne w Wielkiej Brytanii w latach 1943-1946* zostały przez Autora przeniesione dosłownie z jego pracy *1. Dywizja Pancerna. Organizacja i wyszkolenie*, wydanej w 2009 roku przez ZP Grupa Sp. z o.o. Uważam, że omawiana praca nie wnosi zbyt wielu nowych treści i wartości merytorycznych w stosunku do wcześniej wydanych prac Kandydata, a więc przede wszystkim wspomnianej *1. Dywizji Pancerniej*, oraz obszernej i bardzo dobrze przez mnie ocenianej, pracy z 2012 roku, wydanej przez Fundację „Historia i Kultura” oraz Oficynę Wydawniczą RYTM, zatytułowaną *Wojska pancerne Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie 1940-1947. Doktryna, organizacja, szkolenie i działania bojowe*.

Niczego nowego do wcześniejszego stanu badań nie wnosi kolejna z monografii Kandydata, wydana w 2014 roku *Kawaleria w operacji i walce. Koncepcje użycia i wyszkolenie kawalerii samodzielnej Wojska Polskiego w latach 1921-1939*. Jest to wydanie drugie tej pracy, jak sam Kandydat w przedmowie do tego wydania zaznacza: *Aktualne wydanie różni się od pierwszego nielicznymi poprawkami i uzupełnieniami*. Żadną miarą nie można zatem uznać tej pozycji za poważne osiągnięcie naukowe po uzyskaniu stopnia doktora habilitowanego.

W 2018 roku ukazała się skromna objętościowo (162 strony tekstu wraz z bibliografią i skorowidzami nazwisk oraz nazw geograficznych) kolejna monografia autorstwa Kandydata, zatytułowana (jak sam Autor napisał *dość przewrotnie* – s. 14) *Najnowocześniejsza armia II Rzeczypospolitej. Rzec o motoryzacji wojska Polskich Sił Zbrojnych*. Nie jest to, jak wskazuje główna część tytułu, książka o armii II Rzeczypospolitej, a jedynie o początkach motoryzacji w PSZ w latach 1940-1942, o organizacji i pracach planistycznych Szefostwa Służby Motoryzacji, nieco o szkoleniu motorowym w PSZ w Wielkiej Brytanii, Armii Polskiej na Wschodzie i w 2. Korpusie Polskim, wreszcie kilkanaście stron o planach w zakresie motoryzacji wojska po zakończeniu wojny. Na uwagę zasługuje oparcie pracy na wartościowym materiale źródłowym pochodzącym z ze zbiorów Instytutu Polskiego i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie (przy okazji uwaga: w bibliografii tej pracy Autor niepoprawnie nazwał tę instytucję Instytutem i Muzeum im. gen. Sikorskiego), oraz The National Archives w Londynie, wreszcie z kilku źródeł drukowanych. Poza błędem w nazwie tej wielce zasłużonej dla historii Polski instytucji, muszę zwrócić uwagę na inne drobne potknięcia w bibliografii, jak choćby brak w niej pracy Krzysztofa M. Gaja *10. Brygada Kawalerii w 1939 r. – organizacja wojenna wielkiej jednostki motorowej* (Oświęcim 2013), którą Kandydat wykorzystał w opracowaniu swej pracy i przywołuje ją np. na s. 12. Niezależnie od tych drobnych uwag doceniam wartość dokumentalną omawianej pracy, uważam też, że Autor w sposób satysfakcjonujący rozwiązał główny problem badawczy zawarty w pytaniu o znaczenie procesu motoryzacji w dziejach wojska Polskich Sił Zbrojnych.

Dobrze oceniam pracę Kandydata zatytułowaną *Operacja „Józef. Operacja zaczepna Wojska Polskiego na Ukrainie wiosną 1920 roku*, która ukazała się nakładem Wydawnictwa Akademii Obrony Narodowej w 2016 roku. Autor dosyć szczegółowo przedstawił założenia operacyjne, przedsięwzięcia organizacyjne, logistyczne i sam przebieg operacji. Wyeksponował głównie zagadnienia wojskowe, a kwestie natury politycznej z założenia potraktował marginalnie. Praca powstała w oparciu o szeroką bazę źródłową i podstawową literaturę tematu. Szkoda, że J. S. tym nie uznał za stosowne skorzystać z pracy Mariana Kukiela, uczestnika działań wojennych, o których J. S. Tym pisze, i jednego z najwybitniejszych historyków polskich, zatytułowanej *Moja wojaczka na Ukrainie. Wiosna 1920 roku. Dziennik oficera Sztabu Generalnego*, Warszawa 1995. Pracę *Operacja Józef...* oceniam pozytywnie i uważam, że jest to solidna, dobrze udokumentowana książka, chociaż trudno zaliczyć ją do dzieł przełomowych.

Ostatnia z ocenianych monografii, *Wielkopolska Brygada Kawalerii w kampanii 1939 roku* (Wydawnictwo Tetragon, Warszawa 2019) przedstawiona została w autoreferacie Kandydata, jako praca najważniejsza w jego dorobku naukowym po uzyskaniu stopnia doktora habilitowanego. Już na wstępie mojej oceny jej wartości stwierdzić muszę, że problematyka udziału oddziału szczebla brygady w działaniach wojennych to temat nawet nie na pracę doktorską, bowiem taka powinna przedstawiać całość dziejów jednostki. Wybór książki poświęconej tak wąskiej problematyce, jako główne osiągnięcie naukowe po uzyskaniu stopnia doktora habilitowanego, uważam za nie do przyjęcia. Praca nazywana często *profesorską* powinna zostać poświęcona dalece ambitniejszemu zagadnieniu. Kandydat, zarówno w autoreferacie, jak i we wstępie do recenzowanej pracy przyznaje, że Wielkopolska Brygada Kawalerii jest jedną z najlepiej zbadanych i opisanych wielkich jednostek kawalerii Wojska Polskiego, *...ma bardzo bogatą i zróżnicowaną historiografię* (s.12 książki). Mamy zatem i wspomnienia jej dowódcy, monografie wszystkich pułków Wielkopolskiej Brygady Kawalerii i cały szereg innych prac poświęconych dziejom tej jednostki. Jaki zatem cel przyświecał Autorowi przy podejmowaniu takiego zadania naukowego? Z autoreferatu i wstępu w książce wynika, że było to zweryfikowanie *niejasności spowodowanych lukami bądź przeinaczeniami w dostępnych źródłach* (s.8 autoreferatu), oraz ustalenie faktycznego przebiegu, tak naprawdę w dwóch kilkudniowych zaledwie okresach, działań bojowych Brygady. Autor w autoreferacie napisał ponadto, że *...celem badań było skorygowanie powielanych w dotychczasowej literaturze przedmiotu błędów, usystematyzowanie i zobiektywizowanie dotychczasowego stanu wiedzy dotyczącego przygotowań wojennych Wielkopolskiej Brygady Kawalerii oraz jej działań wojennych w kampanii 1939 roku.* (s. 9 autoreferatu). Nie mogę się oprzeć opinii, że jak na dzieło profesorskie to niebywale mało ambitny cel, a poczynione ustalenia i przypuszczenia nie stanowią istotnego wkładu w rozwój polskiej historiografii wojskowej. Konkludując zatem, uważam, że praca *Wielkopolska Brygada Kawalerii w kampanii 1939 roku*, nie spełnia oczekiwań i kryteriów stawianych wobec znaczącego osiągnięcia naukowego.

W okresie od uzyskania stopnia naukowego doktora habilitowanego kandydat wygłosił 44 referaty na konferencjach i seminariach, z czego jedynie 3 zagranicą.

Całość dorobku naukowego dr. hab. J. S. Tyma w zakresie publikacji składa się z 36 pozycji. Część z nich oceniam pozytywnie, w analizie przedstawionej powyżej wskazując na ich wartość naukową. Całość osiągnięć w tym obszarze (zaledwie jeden tekst opublikowany

w czasopiśmie zagranicznym) uważam za zbyt skromną i tym samym niewystarczającą do uznania ich za znacznie przekraczające wymagania stawiane w postępowaniu habilitacyjnym.

4. Ocena doświadczenia Kandydata w kierowaniu zespołami badawczymi realizującymi projekty finansowane w drodze konkursów krajowych lub zagranicznych, odbytych staży naukowych w instytucjach naukowych, w tym zagranicznych, oraz w prowadzeniu prac naukowych w instytucjach naukowych, w tym zagranicznych.

Doświadczenie Kandydata w kierowaniu zespołami badawczymi realizującymi projekty finansowane w drodze konkursów krajowych uznać należy za bardzo skromne. Jest on kierownikiem zespołu do opracowania dokumentów operacyjnych do drugiej i trzeciej części tomu *Bitwa o Ukrainę*, w ramach projektu Fundacji Rodziny Józefa Piłsudskiego, *Seria dokumentów źródłowych do wojny Polski z bolszewicką Rosją 1918-1920*. Nie wykazuje w swoich osiągnięciach naukowych realizacji żadnego projektu finansowanego w drodze konkursów zagranicznych.

Nie zgadzam się z wyjaśnieniem Kandydata, że powodem braku zrealizowanych przez niego projektów badawczych krajowych, europejskich i innych międzynarodowych były ograniczenia wynikające z pełnienia czynnej służby wojskowej i konieczności uzyskania zgody resortu Obrony Narodowej na złożenie projektu. Resort Obrony Narodowej żadnemu z naukowców pełniących czynną służbę wojskową nie zabraniał aplikowania o granty na tego rodzaju projekty naukowo-badawcze! Przez wiele lat pracowałem w instytucjach naukowych podlegających Ministerstwu Obrony Narodowej oraz w Akademii Obrony Narodowej, zatem w tej samej uczelni, w której służył płk dr hab. J. S. Tym, i projekty krajowe oraz zagraniczne realizowałem, a MON nie stawiało żadnych przeszkód w pozyskiwaniu środków finansowych na badania statutowe w AON czy w składaniu wniosków np. do Fundacji z Brzezia Lanckorońskich czy Polonia Aid Foundation Trust w Londynie.

Jedynym osiągnięciem w zakresie współpracy międzynarodowej Kandydata jest staż w Litewskim Instytucie Historii, odbyty w sierpniu 2018 roku. W latach 2013 – 2016 prowadził także kwerendy w Instytucie Polskim i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie, ale nie miały one charakteru stażu naukowego.

Nie do przyjęcia jest również argumentacja dr. hab. J. S. Tyma, iż ze względu na pełnienie czynnej służby wojskowej nie jest on członkiem międzynarodowych organizacji i stowarzyszeń naukowych. Czynna służba wojskowa nie uniemożliwia członkostwa w tego typu organizacjach czy stowarzyszeniach, czego przykładem może być chociażby wieloletnie

członkostwo historyka wojskowości polskiej, płk. prof. dr. hab. Tadeusza Paneckiego w Międzynarodowej Komisji Historii Wojskowej, przez szereg lat jej wiceprezydenta.

5. Ocena osiągnięć w opiece naukowej

W zakresie opieki naukowej nad doktorantami i osobami ubiegającymi się o nadanie stopnia doktora Kandydat może się wykazać jednym sfinalizowanym promotorstwem, jest ponadto promotorem przygotowywanych 3 kolejnych rozpraw, recenzentem 5 rozpraw doktorskich i recenzentem dorobku naukowego w ramach procedury habilitacyjnej prowadzonej w 2017 roku w Wydziale Dowodzenia i Operacji Morskich Akademii Marynarki Wojennej w Gdyni. Można zatem powiedzieć, że w tym obszarze aktywności naukowej pewne minimum Kandydat spełnia.

6. Wniosek końcowy

Głęboka analiza dorobku naukowego dr. hab. Juliusza S. Tyma we wszystkich podlegających ocenie obszarach aktywności nie daje podstaw do uznania go za znacznie przekraczający wymagania stawiane w postępowaniu habilitacyjnym, tym samym uważam go za niewystarczający do ubiegania się o tytuł naukowy profesora.

W tej sytuacji wniosek w przedmiotowej sprawie jest moim zdaniem przedwczesny.

